

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА СЪВЕТИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

**НАРЪЧНИК
ЗА ПРАКТИЧЕСКОТО
ПРИЛОЖЕНИЕ НА
УСЛОВИЯТА ЗА
ПОДДЪРЖАНЕ НА
ЗЕМЯТА В ДОБРО
ЗЕМЕДЕЛСКО И
ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ**

Разпространява се безплатно

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА СЪВЕТИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

**НАРЪЧНИК
ЗА ПРАКТИЧЕСКОТО
ПРИЛОЖЕНИЕ
НА
УСЛОВИЯТА ЗА
ПОДДЪРЖАНЕ НА
ЗЕМЯТА
В ДОБРО ЗЕМЕДЕЛСКО
И ЕКОЛОГИЧНО
СЪСТОЯНИЕ**

СОФИЯ
2010 г.

ЗА ДА ПОЛУЧАТ ПЛАЩАНИЯ ПО
РАЗЛИЧНИТЕ СХЕМИ И МЕРКИ НА
ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА
И ДОПЪЛНИТЕЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ
ПЛАЩАНИЯ, ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНИ
СА ЗАДЪЛЖЕНИ ДА ПОДДЪРЖАТ ЗЕМЯТА
В ДОБРО ЗЕМЕДЕЛСКО И ЕКОЛОГИЧНО
СЪСТОЯНИЕ.

НАРЪЧНИКЪТ ЗА ПРАКТИЧЕСКОТО
ПРИЛОЖЕНИЕ НА УСЛОВИЯТА ЗА
ПОДДЪРЖАНЕ НА ЗЕМЯТА В ДОБРО
ЗЕМЕДЕЛСКО И ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ
СЪДЪРЖА 11 НАЦИОНАЛНИ СТАНДАРТА И
ДОПЪЛНИТЕЛНИ ПРЕПОРЪКИ ЗА ТЯХНОТО
ИЗПЪЛНЕНИЕ.

ТОЙ Е ПРЕДНАЗНАЧЕН ЗА ЗЕМЕДЕЛСКИ
СТОПАНИ И СПЕЦИАЛИСТИ ОТ СИСТЕМАТА
НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ЗА ДА ГИ УЛЕСНИ ПРИ
ПРАКТИЧЕСКОТО ИМ ПРИЛАГАНЕ.

С реформата на Общата селскостопанска политика (ОСП) от 2003 г. беше създадена връзка между пълното плащане на подкрепа и спазването на определени законоустановени правила за управление и доброто земеделско и екологично състояние на земеделските земи.

Европейското законодателство определя общите изисквания и стандарти за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние. Държавите-членки от своя страна определят на национално или на регионално равнище минимални изисквания за добро земеделско и екологично състояние, като вземат предвид специфичните характеристики на засегнатите площи, включително почвено-климатични условия, съществуващите системи за земеделие и структурата на земеделските стопанства.

Разплащателната агенция ще извършва плащания по подадените заявления тогава, когато установи, че кандидатът обработва или използва по предназначение заявените площи и те се поддържат в добро земеделско и екологично състояние. Неспазването на тези условия ще доведе до санкции, които ще намалят или ще спрат изцяло плащанията.

Субсидиите, които ще получават земеделските стопани от Европейските фондове сами по себе си не подлежат на облагане с данъци. Облагат се доходите и печалбите от стопанската им дейност, в чието формиране като приход участват и получаваните плащания.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЪР НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

ЗАПОВЕД
№ РД- 09- 616
София, 21 юли 2010 г.

На основание чл. 25, ал. 4 от Закона за администрацията и чл. 42 от Закона за подпомагане на земеделските производители във връзка с чл. 6 и приложение III от Регламент (ЕО) № 73/2009 на Съвета от 19 януари 2009 г. за установяване на общи правила за схеми за директно подпомагане в рамките на Общата селскостопанска политика и за установяване на някои схеми за подпомагане на земеделски стопани, за изменение на регламенти (ЕО) № 1290/2005, (ЕО) № 247/2006, (ЕО) № 378/2007 и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1782/2003 г.

Н А Р Е Ж Д А М:

I. Одобрявам Условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние, като определям следните Национални стандарти:

1. За опазване на почвата от ерозия:

Национален стандарт 1.1. В земеделското стопанство с уникален идентификационен номер и обработваеми площи с размери над минималния според схемата за подпомагане (1 ха за СЕПП; 0,5 ха за други) е задължително в общата сеитбооборотна

площ да се включат минимум 40% култури със слята повърхност с изключение на площи за производство на тютюн.

Национален стандарт 1.2. За отглеждане на земеделски култури се забранява използването на крайречни площи на разстояние минимум 5 м от реката.

Национален стандарт 1.3. Задължително е запазването и поддържането на съществуващите трайни тераси в блока на земеделското стопанство и/или земеделски парцел и сключването на споразумения между земеползвателите на даден физически блок.

2. За запазване на органичното вещество:

Национален стандарт 2.1. На един земеделски парцел се забранява монокултурно отглеждане за повече от две поредни години на лен, слънчоглед, захарно цвекло, грах.

Национален стандарт 2.2. Задължително е стърнищата от полски култури да се заорават в почвата за създаване на благоприятни условия за трансформиране в органично вещество и се забранява тяхното изгаряне.

3. Запазване на структурата на почвата:

Национален стандарт 3.1. Забранява се използване на земеделска техника в парцели с преовлажнена почва.

4. Осигуряване на минимално ниво на поддръжка на естествените местообитания:

Национален стандарт 4.1. Земеделски стопани, ползващи постоянно затревени площи (пасища и ливади), са длъжни да поддържат минимална гъстота от 0,15 животински единици на хектар (ЖЕ/ха) или да извършват минимум 1 коситба годишно.

Национален стандарт 4.2. Задължително е постоянните пасища и ливади да се почистват от нежелана храстовидна растителност. Да се провежда борба с агресивни и устойчиви растителни видове - орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), чемерика (*Veratrum* spp.), айлант (*Ailanthus altissima*), аморфа (*Amorpha fruticosa*) и къпина (*Rubus fruticosus*).

За земеделски земи (затревени площи) с висока природна стойност, земите попадащи в националната екологична мрежа Натура 2000 и защитените територии, в зависимост от завареното положение на ливадата или пасището се разрешава да се оставят мозаечно разположени единични или групи дървета храсти и/или синори, до 25% от общата затревена площ.

Национален стандарт 4.3. Задължително е да се запазват съществуващите полски граници (синори) в блока на земеделското стопанство и/или земеделския парцел.

Национален стандарт 4.4. Задължително е опазването на земеделски площи в близост до гори от навлизането на дървесна и храстовидна растителност в тях.

5. За опазване и управление на използването на водите:

Национален стандарт 5.1. При използване на вода за напояване, земеделският стопанин трябва да притежава съответния документ за право на ползване (разрешително, договор и др.).

II. Националните стандарти са задължителни за изпълнение от всички земеделски стопани, собственици и/или ползватели на земеделски земи, които ще получават подпомагане по различните схеми на Общата селскостопанска политика (ОСП), допълнителните национални плащания и следните мерки от Програмата за развитие на селските райони:

1. Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планински райони;
2. Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в райони, различни от планинските;
3. Агроекологични плащания;
4. Плащания по НАТУРА 2000 за земи;
5. Плащания по НАТУРА 2000 за гори.

III. Условието за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние не отменят задълженията на собствениците или ползвателите на земеделски земи по Закона

за опазване на земеделските земи, Закона за собствеността и ползването на земеделските земи и други нормативни актове.

IV. Настоящата заповед отменя заповед № РД-09-990 от 23.12.2009 г. на министъра на земеделието и храните.

МИНИСТЪР:

/д-р Мирослав Найденов /

ЗАКОН ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ

Чл. 42. (Нов- ДВ, бр. 18 от 2006 г.) Министърът на земеделието и горите, след съгласуване с Европейската комисия, одобрява със заповед Условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние и ги обнародва в “Държавен вестник”.

извлечение

Регламент (ЕО) № 73/2009 на Съвета от 19 януари 2009 г. за установяване на общи правила за схеми за директно подпомагане в рамките на Общата селскостопанска политика и за установяване на някои схеми за подпомагане на земеделски стопани, за изменение на регламенти (ЕО) № 1290/2005, (ЕО) № 247/2006, (ЕО) № 378/2007 и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1782/2003

ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ ЗА ДИРЕКТНИТЕ ПЛАЩАНИЯ

ГЛАВА 1

Кръстосано спазване

Член 4

Основни изисквания

1. Земеделски стопанин, който получава директни плащания, следва да спазва законоустановените изисквания за управление, изброени в приложение II, и условието за добро земеделско и екологично състояние, посочено в член 6.

Член 6

Добро земеделско и екологично състояние

1. Държавите-членки следят цялата земеделска земя и особено земята, която вече не се използва за производствени цели, да се поддържа в добро земеделско и екологично състояние. Държавите-членки определят на национално или на регионално равнище минимални изисквания за добро земеделско и екологично състояние, въз основа на рамката, установена в приложение III, като вземат предвид специфичните характеристики на съответните площи, включително почвено-климатичните условия, съществуващите системи за земеделие, използването на земята, сеитбооборота, земеделските практики и структурата на стопанствата. Държавите-членки не определят минимални изисквания, които не са предвидени в тази рамка.

Посочените в третата колона от приложение III стандарти не са задължителни, освен когато:

а) държава-членка е определила за този стандарт минимално изискване за доброто земеделско и екологично състояние преди 1 януари 2009 г.; и/или

б) в държавата-членка се прилагат национални правила, които са свързани с този стандарт.

2. Държавите-членки, различни от новите държави-членки, гарантират, че земя, която е била заета от постоянни пасища към датата за подаване на заявления за подпомогане “за площ” за 2003 г., продължава да се поддържа като заета от постоянни пасища. Новите държави-членки, различни от България и Румъния, гарантират, че земя, която е била заета от постоянни пасища на 1 май 2004 г., продължава да се поддържа като заета от постоянни пасища. България и Румъния гарантират, че земя, която е била заета от постоянни пасища на 1 януари 2007 г., продължава да се поддържа като заета от постоянни пасища.

В същото време при надлежно обосновани обстоятелства държава-членка може да поиска дерогация от първата алинея, при условие че предприема действия за предотвратяване на значително намаляване на общата площ на постоянните си пасища.

Първа алинея не се прилага за земя, която е била заета от постоянни пасища и която трябва да бъде залесена, ако такова залесяване е съвместимо с околната среда, с изключение насажденията с коледни елхи и с бързорастящи видове за краткосрочно отглеждане.

**Добро земеделско и екологично състояние,
посочено в член 6**

Въпрос	Задължителни стандарти	Незадължителни стандарти
Ерозия на почвата	Минимална почвена пок- ривка	Запазване на терасите
Защита на почвата чрез подходящи мерки	Минимално управление на земите, съобразно специ- фичните местни условия	
Органично вещество в почвата	Управление на обработ- ваемите стърнища	Стандарти за сеитбо- оборот
Поддържане на органич- ното вещество в почвата чрез подходящи практики		
Структура на почвата		Използване на подходящи машини
Поддържане на структурата на почвата чрез подходящи мерки		
Минимално ниво на поддър- жане	Запазване на особеностите на ландшафта, включително, където е приложимо жив плет, езера, канавки и дървета в редица, в група или изолирани дървета и синори	Минимални параметри за гъстота на животните и/ или подходящи режими
Осигуряване на минимално ниво на поддържане и предотвратяване на влоша- ването на състоянието на местообитанията	Избягване на израстването на нежелана растителност върху земеделски земи	Създаване и/ или запазване на местообитания
	Запазване на постоянните пasiща	Забрана на изкореняването на маслинови дървчета
		Поддържане на маслинови гори и лозарски масиви в добро вегетативно състоя- ние
Опазване и управление на водите	Изграждане на буферни ивици по продължението на водните басейни (1)	
Опазване на водите от замърсяване и изтичане, и управление използването на водите	При използване на вода за напояване, подлежащо на разрешение - спазване на разрешителните процедури	

(1) Бележка: Буферните ивици с оглед на доброто земеделско и екологично състояние във и извън уязвимите зони, определени в член 3, параграф 2 от Директива 91/676/ЕИО, трябва да спазват най-малко изискванията за условията за използване на торове в близост до водни басейни, определени в буква А, точка 4 от приложение II към Директива 91/676/ЕИО в съответствие с програмите за действие на държавите-членки, определени съгласно член 5, параграф 4 от Директива 91/676/ЕИО.

НАРЪЧНИК ЗА ПРАКТИЧЕСКОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА УСЛОВИЯТА ЗА ПОДДЪРЖАНЕ НА ЗЕМЯТА В ДОБРО ЗЕМЕДЕЛСКО И ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ

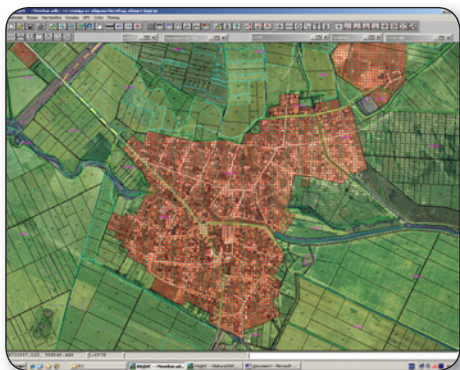
За да получават подпомагане по различните схеми и мерки на ОСП, земеделските стопани трябва да поддържат земята в добро земеделско и екологично състояние и да спазват законоустановените правила за управление. Субсидиите от Европейските фондове са предназначени за покриване на направените от земеделските стопани за тази цел разходи.

Приложимост: Националните стандарти са задължителни за изпълнение от всички земеделски стопани, собственици и/или ползватели на земеделски земи, които ще получават подпомагане по различните схеми на Общата селскостопанска политика (ОСП), допълнителните Национални плащания и следните мерки от Програмата за развитие на селските райони:

1. Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планински райони;
2. Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в райони, различни от планинските;
3. Агроекологични плащания;
4. Плащания по НАТУРА 2000 за земи;
5. Плащания по НАТУРА 2000 за гори.

Контрол: Разплащателната агенция извършва проверки на лицата, които ползват схемите и мерките за подпомагане на Общата селскостопанска политика. (Чл. 26а, ал. 1 от ЗПЗП, Нов- ДВ, бр. 18 от 2006 г., в сила от 1.01.2007 г.)

Проверките на място: Извършват се от структурите на Разплащателната агенция, Министерството на земеделието и храните или други административни звена към министъра на земеделието и храните, както и от други организации, които имат необходимия организационен, технически и кадрови капацитет (чл. 26а, ал. 2 от ЗПЗП).

Снимковият материал в тази брошура е извадка от цифровата ортофото карта с цел да предостави нагледна информация при някои от стандартите.

ИЗИСКВАНИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ПРИЛАГАНЕТО НА ПЕТТЕ ГРУПИ УСЛОВИЯ ЗА ПОДДЪРЖАНЕ НА ЗЕМЯТА В ДОБРО ЗЕМЕДЕЛСКО И ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ

I-ва ГРУПА

Въпрос:

1. Почвена ерозия

Изискване:

Почвата да се опазва чрез подходящи мерки

Ерозията на почвата е процес на механично разрушаване и отнасяне на почвената маса от действието на водата и вятъра. Под нейното влияние намалява постепенно количеството на хранителните вещества и хумуса в почвата. В резултат на ерозията се влошават структурата и водно-въздушния режим на почвата. Нарастват с около 1,5 пъти разходите за обработка на ерозираните почви в сравнение с неерозираните.

Според интензивността на ерозионния процес се различават естествена и антропогенна ерозия. Естествената ерозия е характерна за площите, заети с естествена растителност и протича бавно. Антропогенната ерозия е с ускорен процес поради заместването на естествената с културна растителност и е характерна за обработваемите площи.

Ветровата ерозия е процес на отделяне и изнасяне на

почвените частици от повърхността на почвата под влияние на вятъра. Проявява се най-интензивно в големи, открити равнини, незащитени от ветровете, и в райони с недостатъчно овлажняване с високи пролетни и летни температури. За условията на България ветровата ерозия се проявява най-силно през пролетта при сухите почви с лек механичен състав и разпрашена структура.

Интензивността на ерозионните процеси може да се увеличи или да се намали в зависимост от начина на ползване на земеделските земи. Земеползването трябва да бъде съобразено с теренните и климатичните условия и със свойствата на почвата.

Опазването на почвите от ерозия може да бъде успешно само чрез прилагането на комплексни мерки като въвеждане на противоерозионни сеитбообръщения в ерозионно опасните територии, подходящи обработки на почвата, изграждане и запазване на съществуващите полезащитни пояси, както и запазване на съществуващи и изграждане на нови тераси.

Опазване почвата от ерозия посредством поддържане на минимална почвена покривка

Национален стандарт 1.1:

В блока на земеделско стопанство с уникален идентификационен номер и обработваеми площи с размери над минималния според схемата за подпомагане (1 ха за СЕПП; 0,5 ха за други) е задължително в общата сеитбооборотна площ да се включат минимум 40% култури със слята повърхност, с изключение на площи за производство на тютюн.

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 1.1:

Обработваемите земи, които не са достатъчно покрити или са свободни от растителна покривка, са по-неустойчиви на ветрова ерозия.

Добре съставените и специално организирани сеитбообръщения имат голям противоерозионен и агротехнически ефект.

Противоерозионните сеитбообръщения се характеризират със следните особености:

- В състава на културите, включени в сеитбообръщението, се увеличава относителния дял на култури със слята повърхност (пшеница, ечемик, ръж, овес и др.) и на многогодишните треви;

- При възможност се проектират парцели с по-малка ширина;

- Осигурява се редуване на парцелите с окопни култури с парцели, засети с култури със слята повърхност;

- Върху площите с много висок ерозионен риск окопни култури не се включват в сеитбообръщенията;

- С висок противоерозионен ефект са и уплътнените с предкултури сеитбообръщения. Подходящи предкултури са зимният грах и зимният фий като самостоятелни посеви или

в смес със зимен ечемик или овес. Посевите от предкултури може да се ползват и за зелено торене, като се заорат с пролетните обработки преди засяването на основната култура. С много високо почвозащитно въздействие са тревополните сеитбообръщения. Когато в тях се включват многогодишни треви, те може да се отделят в сеитбооборотен клин за 4-5 години;

- Подходящи обработки, при които на повърхността на почвата се запазват около 70% от растителните остатъци (плоскорезна обработка, разрохкване на почвата и др.). Противоерозионният ефект при тези обработка е най-голям в откритите равнинни райони.

Плоскорезна обработка - при нея орният слой се подрязва на дълбочина 20-25 см без да се обръща, което позволява на повърхността на почвата да се запазят около 65-85% от растителните остатъци. Те намаляват силата на вятъра в приземния въздушен слой, скоростта на водния отток и осигуряват задържането на два пъти повече сняг. Противоерозионният ефект на тази обработка е най-голям в откритите равнинни райони и през силно засушливи години.

Разрохкване на почвата - с тази обработка почвата се разрохква на дълбочина 25-35 см без да се обръща орният слой.

Това позволява на повърхността на почвата да се запазят около 60-80% от растителните остатъци, което подобрява нейната ерозионна устойчивост.

Препоръчително е извършването на противоерозионни мерки и при трайните насаждения.

Противоерозионен ефект има затревяването на междуредията на овощните градини през едно или две, в зависимост от наклона и противоерозионната устойчивост на почвите. Мулчирането и зеленото торене на овощните градини имат същия ефект, а и допринасят също така за увеличаване на органичното вещество в почвата. Това може да се постигне чрез прокарване на канавки в междуредието на насаждението, запълнени с растителни остатъци.

Мулчиране - при тази агротехническа мярка почвата се покрива с различни растителни остатъци (слама, стъбла от царевича, слънчоглед, тютюн, памук и др.). Мулчирането предпазва почвата от разрушителното действие на дъждовните капки, намалява повърхностния воден отток и увеличава попиването на дъждовните води в почвата, предпазва я от изсушаване и способства за запазване на органичното вещество в нея.

Зелено торене (сидерация) - представлява заораване на свежа растителна маса за обогатяване на почвата с органично вещество и повишаване на почвеното плодородие. Като сидерати се предпочитат азотосъбирателните растения от сем. Бобови (Fabacea) и култури, които имат по-къс вегетационен период и формират голямо количество растителна маса, която бързо се разлага. Сроктът на заораването на сидератите зависи от времето на засяване на следващата култура и от времето, необходимо за разлагане на органичната маса. Препоръчително е при тежки почви заораването да се извършва 3-4 седмици преди сеитбата на следващата култура, а при по - леките почви - 2-3 седмици преди сеитбата. Растенията се заорават на 20-25 см дълбочина.

Защита на почвата от ерозия посредством минимално управление на земите, което да отразява специфичните за местоположението условия

Национален стандарт 1.2:

За отглеждане на земеделски култури се забранява използването на крайречни площи на разстояние минимум 5 м от реката.

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 1.2:

Крайречните местообитания се характеризират с разнообразие от дървесни, храстови и тревни съобщества, които формират непрекъсната ивица по протежение на речното корито с ширина около 5-10 м.

Поддържането на крайречните местообитания предпазва от ерозия речните брегове, като същевременно е от особена важност за опазването на биоразнообразието, тъй като по този начин се съхраняват местообитанията за редица видове животни и растения.

Поддържането и възстановяването на крайречните местообитания ще доведе до намаляване на разходите за защита от наводнения; намаляване на крайбрежната ерозия; намаляване на замърсяването с биогени от земеделските земи и увеличаване на биоразнообразието.

Негативното влияние на климатичните промени върху земеделското производство в България, с определени

тенденции към затопляне и засушаване през последните две десетилетия, вероятно ще продължи при още по-голяма интензивност през следващите години и се налага още от сега да се търсят и реализират адекватни решения и средства за промяна на цялостните технологии в земеделието (дати на сеитба, продължителност на вегетация, норми на торене, потребности и режими на напояване и т.н.), които да бъдат съобразени с новите агроклиматични особености и потребностите на отглежданите в различните региони на страната земеделски култури.

Една от най-съществените отрицателни последици от изменението на климата - засушаването, се отразява и още в по-голяма степен ще въздейства в бъдеще върху развитието на културите в следните два аспекта:

- намаляване на добивите и влошаване на качеството на продукцията поради недостиг на влага в почвата през вегетационния период;

- акумулиране на по-малки обеми вода в напоителните язовири, ограничаване на възможностите за използване на прясна вода за напояване на земеделските култури.

Не трябва да се забравят и изискванията на Нитратната директива (Добрите земеделски практики).

Повече информация можете да намерите на електронната страница на МЗХ (<http://www.mzh.government.bg>) в рубриката „Правила за добра земеделска практика”

Защита на почвата от ерозия посредством запазване на терасите.

Национален стандарт 1.3:

Задължително е запазването и поддържането на съществуващите трайни тераси в блока на земеделското стопанство и/или земеделски парцел и сключването на споразумения между земеползвателите на даден физически блок.

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 1.3:

Най-широко разпространеното хидротехническо мероприятие в обработваемите земи е терасирането.

В зависимост от характера на терена, интензивността на ерозията и начина на използване на земите, се изграждат няколко вида тераси. Гребеновидните или валовите тераси представляват малки земни насипи (валове), разположени напречно на склона. Изграждат се на терени с по-малък наклон и са подходящи за отглеждане на полски култури.

Наорните тераси са лесно изпълними, представляват изкуствени слогове, и се изграждат при терени с наклон до 8-10° за отглеждане на полски култури.

Стъпаловидните тераси се изграждат при терени с наклон над 7-8°. Изграждането при тях е с откос (бряг) и плато, като откосите се правят земни, с машини или зидани. Когато платото е хоризонтално и по-тясно, то се използва за трайни насаждения, а когато е наклонено, то е по-широко

и се използва за отглеждане на култури със слята повърхност.

Със сключването на споразумения между ползвателите на един физически блок ще се ограничи до минимум разрушаването на трайните тераси.

II- ра ГРУПА

Въпрос:

2. Органично вещество в почвата

Изискване:

Запазване на органичното вещество в почвата чрез подходящи практики

Свойството на почвата да осигурява на растенията хранителни вещества, вода, въздух, топлина и др. се нарича почвено плодородие. Хумусът е сложен комплекс от органични вещества и е основният източник за хранителни вещества за растенията. Той осигурява на растенията 99% от азота (N) и 20-45% от фосфора (P), съдържа много физиологично активни вещества, които стимулират развитието на растенията.

Способността на културните растения да усвояват различните хранителни вещества не е еднаква. С редуването на културите ще се избегне едностранчивото изнасяне на хранителни вещества от почвата, ще се поддържа почвеното плодородие, ще се запази и ще се възстановява по естествен път органичното вещество. Чрез редуването на културите се ограничава и разпространението на плевелите, променя се средата, в резултат на което могат да изчезнат или да се ограничат някои болести и неприятели, повишава се икономическия ефект. В съвременното земеделие от обработваемите площи се губят значителни количества хумус, а неговото възстановяване е много бавен процес. Отглеждането на дадена култура продължително време на една и съща площ е свързано с постепенно намаляване на почвеното плодородие. Това може да се избегне, ако културите се отглеждат чрез ротация на различни площи, т.е. в сеитбообръщения.

Стандарти за ротация на културите, където това е необходимо

Национален стандарт 2.1:

На един земеделски парцел се забранява монокултурно отглеждане за повече от две поредни години на лен, слънчоглед, захарно цвекло, грах.

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 2.1:

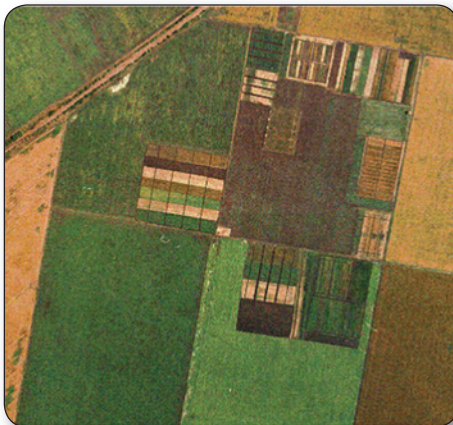
Под сеитбообръщение се разбира научно-обоснованото последователно редуване на земеделските култури по време и място върху определена обработваема площ. Периодът, необходим за преминаване на всички култури през всички полета в определения от схемата на сеитбообръщението ред, се нарича ротационен период или ротация.

Освен в сеитбообращения културните растения могат да се отглеждат и безсменно на една и съща площ. Безсменното отглеждане на културните растения на една и съща площ се нарича монокултура.

В зависимост от продължителността си монокултурата бива краткотрайна (до 10 години) и дълготрайна (няколко десетилетия).

В зависимост от възможността за безсменно (или повторно) отглеждане земеделските култури се делят на 3 групи:

1. Не понасящи повторно засяване след себе си - лен,

слънчоглед, захарно цвекло, грах, люцерна;

2. Средно понасящи повторно засяване - пшеница, ечемик, овес, картофи и др.

3. Добре понасящи безменното отглеждане - царевица, памук, ориз, коноп, тютюн и др.

СЛЕДВАЩИ КУЛТУРИ	ПРЕДШЕСТВЕНИЦИ														
	Пшеница	Ечемик	Ръж	Овес	Царевица	Сорго	Грах	Фасул	Фий	Соя	Слънчоглед	Зах. цвекло	Памук	Картофи	Люцерна
Пшеница	X	X	X	+	+	+	§	§	§	§	+	+	+	+	X
Ечемик	X	X	X	+	+	+	§	§	§	§	+	+	+	§	X
Ръж	X	X	X	+	+	+	§	§	§	§	+	+	+	§	X
Овес	X	X	X	X	+	+	§	§	§	§	+	+	§	§	+
Царевица	+	+	+	+	+	+	§	§	§	§	+	+	+	+	§
Сорго	+	+	+	+	+	+	§	§	§	§	+	+	+	+	§
Грах	+	+	+	+	§	§	—	X	X	X	§	§	§	§	X
Фасул	+	+	+	+	§	§	X	X	X	X	§	§	§	§	X
Фий	+	+	+	+	§	§	X	X	X	X	§	§	§	§	X
Соя	+	+	+	+	§	§	X	X	X	X	§	§	§	§	X
Слънчоглед	+	+	+	+	+	X	§	§	§	§	—	X	+	+	X
Зах. цвекло	+	+	+	+	+	+	§	§	§	§	+	—	+	+	X
Памук	+	+	+	+	+	+	§	§	§	§	+	+	+	+	§
Картофи	+	+	+	+	+	+	§	§	§	§	+	+	+	+	§
Люцерна	+	+	+	+	§	§	X	X	X	X	§	§	§	§	—

§ - култури с много добро редуване;

+

x - култури с условно редуване;

- - култури с неблагоприятно редуване.

Въпреки безспорните успехи в разкриване взаимоотношенията между отделните култури, съвременната аграрна наука все още не е в състояние да предложи достатъчно ефективни мерки и средства, които да заменят изцяло положителната роля на редуването. Това се дължи на обстоятелството, че отношенията на поносимост и самопоносимост между културите са твърде сложни и най-често са резултат на съвместно влияние на различни фактори.

Запазване на органичните вещества в почвата посредством управление на стърнищата от полските култури.

Национален стандарт 2.2:

Задължително е стърнищата от полски култури да се заорават в почвата за създаване на благоприятни условия за трансформиране в органично вещество и се забранява тяхното изгаряне.

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 2.2:

Обработката на почвата е най-старият и най-широко използван метод за въздействие на човека върху почвата. Основната задача на обработката на почвата се изразява най-общо във възстановяване и поддържане на оптимално състояние на обработваемия слой, при което се осигурява най-добро съотношение между водата и въздуха.

Оранта е основният начин за дълбока (основна) обработка на почвата. Чрез нея се създават условия за подобряване на водопропускливостта и влагоемността на почвата, засилва се противоерозионната способност, унищожава се плевелната растителност, подтиска се развитието на неприятелите и причинителите на болести по културните растения, заравят се следжътвените остатъци и торовете.

Със заораването следжътвените остатъци попадат при благоприятни условия за трансформиране в органично вещество, а по-ранната дълбока оран оказва положително въздействие върху добивите на земеделските култури.

Изгарянето на стърнищата от полските култури на територията на страната е забранено със Закона за опазване на земеделските земи.

При изгарянето на стърнищата се унищожава част от полезната почвена микрофлора и фауна, включваща почвените микроорганизми, които допринасят за образуването на хумуса и са важен фактор за плодородието на почвата и имащи изключително важна роля за екологичното равновесие. С опожаряването се унищожава и една част от дивечовото богатство на страната.

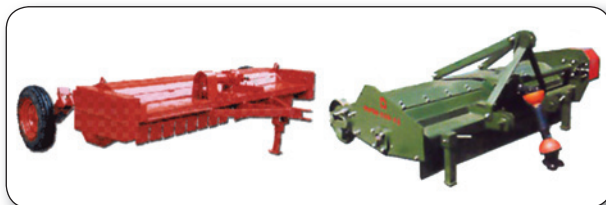
Намаленият брой животни, прекратяването на използването на сламата в промишлеността (например за хартия) доведе до сериозен проблем - по нивите остават огромни количества растителни остатъци след прибирането на културите.

През последните години се разви порочната практика остатъците (слама, стъбла и стърнища) да се изгарят или да се натрупват покрай полетата, с което влошават почвеното плодородие (убиват полезната микрофлора, влошават хумусното съдържание, замърсяват околната среда).

Вместо отрицателните последици от изгарянето на растителните остатъци, добре обмислен подход за тяхното ползване може да доведе до подобряване на физичните и физико - химичните свойства на почвата, като увеличаване на водопроницаемостта, порьозността, водозадържащата способност и др., до образуване на хумус и акумулиране на органичен азот. При използване на следжътвените остатъци за торене разходите

за азотни торове могат да бъдат намалени значително без да се понижат добивите от следващата култура.

Земеделските стопани могат да монтират към комбайните раздробители (така наречените “сечки”) за нарязване и разхвърляне на сламата по площта, с последващо заораване.

Сламата и растителните остатъци в полските сеитбо-обороты могат да се ползват както в агротехниката на отглеждане на полските култури чрез заораване, компостиране, мулчиране и др., така и като постеля за животни, за лехи за културни растения, като фураж, за брикетиране, за директно изгаряне в специални пещи, като суровина за различни промишлени производства.

III-та ГРУПА

Въпрос:

3. Структура на почвата

Изискване:

Поддържане на структурата на почвата чрез подходящи мерки

Способността на почвата да се свързва и да се разпада на относително устойчиви и различни по форма, големина и плътност агрегати се нарича структурност. Структурата е динамично свойство на почвата. Наред с процеса на структурообразуване, почвената структура се разрушава под влияние на механични, физико-химични и биологични фактори.

Запазването и поддържането на почвената структура, от която непосредствено зависи почвеното плодородие, може да се постигне чрез прилагане на комплексни мероприятия.

Запазване структурата на почвата посредством подходящи мерки

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надгравждане на Национален стандарт 3.1:

Чрез правилна обработка на почвата може да се увеличи дебелината на плодородния пласт и да се запази най-ценният повърхностен слой. Но по-малко се знае от земеделските стопани и все още малко се прави за избягване на почвеното уплътняване и преуплътняване, водещо до намаляване на плодородието и до влошаване на икономическите показатели на земеделското стопанство. Уплътняването е процес на сближаване на почвените

частици, което води до намаляване на свободното пространство между тях, обикновено запълнено с вода и въздух. Причините за уплътняването са следните:

Почвена структура - Някои видове почви, например глинестите, са плътни по природа.

Преовлажняване - Преовлажняването води до образуване на повърхностна кора.

Преораване - Излишното преораване на почвата разрушава нейната структура и способства за уплътняването ѝ.

Разпределеният натиск на колелата (или гъсениците) на трактора и буксуването - това са основните причини за преуплътняването на почвите. Главната причина за уплътняването на почвите е движението на земеделските машини по полето. Всяко минаване на машината - при оран, засяване, култивация, пръскане, жътва - въздейства на почвения слой. С нарастване на размера на стопанството расте мощността и теглото на машините. На полето излизат все по-големи и по-тежки комбайни и машинно-тракторни агрегати. Земеделските машини предизвикват 4 вида уплътняване: повърхностно уплътняване; дълбочинно уплътняване; уплътняване от буксуването; междуколесно уплътняване. Различните видове почви по различен начин и в различна степен се поддават на уплътнението. Например, ако частиците на почвата са с еднакъв размер, тя по-трудно се преуплътнява, отколкото почва с нееднакъв размер на частиците. **По-лесно се уплътнява влажна почва.** Същото се отнася и за почвите с повишено съдържание на органични вещества. Коя почвена структура е най-плодородна? **Смята се, че това е почва, която се състои от 25% вода, 25% въздух и 50% почвена маса.**

Признаци на преуплътняване по състоянието на почвата:

- образуване на почвена кора след силен дъжд;
- застояване на водата върху полето;
- значителна почвена ерозия;
- забавено разлагане на органичните вещества в почвата.

Признаци на преуплътняване по състоянието на посевите:

- забавено покълване;
- неравномерен растеж;
- обезцветяване на листата;
- изменение на формата на корените.

Признаци на преуплътняване при оран:

- затруднена оран, неравномерна;
- ускорено износване на плужните елементи.

Процесите на преуплътняване могат да се поставят под контрол. Това става с различни методи, като се използват природните фактори и се приложат специални агротехнически похвати. Уплътнените почви могат да се самовъзстановяват, но ако се премахнат натоварванията! Естественото възстановяване на почвите е бавен процес, и фермерите, които всяка година очакват максимални добиви, не могат с години да чакат почвата по естествен начин да възстанови своята структура. Смята се, че естествените цикли на “овлажняване-изсъхване” и “замръзване-размразяване” намаляват почвоуплътнението. Но естествените цикли могат само частично да възстановяват почвената плътност. Друг подход е внасянето на органични вещества в почвата, които действат като структурни модификатори. Това е скъп процес, който не е особено практичен за големите стопанства. Много фермери напълно се осланят на сеитбооборота като метод за борба с уплътняването. Действително включването в сеитбооборота на люцерна, детелина и фуражни треви подобрява почвената структура. Това е така, защото при тяхното отглеждане не се провеждат агротехнически дейности, а развитата коренова система на тревните растения разрохва почвата и задържа водата и хранителните вещества в нея. **Трябва от време на време да се променя дълбочината на оранта.** Ако почвата се оре на една и съща дълбочина дълго време, на работната дълбочина на плуга се формира плътен почвен слой. За да се избегне тази подпочвена “циментова замазка”, в по-сухите години трябва да се оре дълбоко,

а в следващите години да се промени дълбочината на оранта. Всяка орна дейност променя структурата на почвата, като я прави по-възприемчива към преуплътняване. Ето защо намаляването на тракторните “тегели” по орното поле забележимо ще намали уплътняването. **При възможност трябва да се подбират методи за обработка с ограничаване или пълно премахване на оранта (минимални или нулеви обработки на почвата).** Това ще доведе до следните положителни ефекти:

- ограничаване на водната и ветровата ерозия;
- намаляване на движенията по полето на тежка техника, което ще запази почвената структура;
- запазване на дъждовната влага в повърхностния слой, което предотвратява образуването на почвена кора;
- намаляване на разходите и потребността от работна сила.

Дълбочинното уплътнение може да се отстрани само чрез използване на специални земеделски машини: продълбочители (дълбоко) разрохвачи, параплугове.

За да се постигне ефектен резултат, се препоръчва спрямо най-долния преуплътнен слой да се оре на 50 на сто по-голяма дълбочина. Най-доброто време за продълбочаване е есента, когато почвата е изсъхнала на голяма дълбочина и по-лесно се разрохква. Най-ефективният метод за контролиране на уплътняването е организацията на движението на техниката в полето.

Преуплътняването при 80% е свързано с първото минаване на машините през полето.

Уплътнението на почвите води към тежки последствия: влошават се дренажните свойства на почвения слой, намалява

се усвояемостта на азота в почвата, влошава се екологията, плодородието обеднява, доходите са по-ниски.

Изход: Пълен контрол върху процесите на уплътняване, на които досега никой не обръщаше сериозно внимание!

IV-та ГРУПА

Въпрос:

4. Минимално ниво на поддръжка на естествените местообитания

Изискване:

Осигуряване минимално ниво на поддръжане и предотвратяване на влошаване състоянието на местообитанията

Функциите на земните ресурси (почви, води, растения и животни) са взаимно обвързани и зависими. Реален израз на тази взаимнообвързаност в природата са биогеохимичните цикли и трансферът на вещества и енергия по веригата “почва - растение - животно - почва”. Подобряването на състоянието на всеки от елементите води до подобряване на останалите и обратно - нарушаването на който и да е от тях се отразява неблагоприятно на нормалното функциониране на останалите. Затова мерките, които са необходими, най-често са комплексни и водят до ограничаване на деградационните процеси при всички земни ресурси.

Сектор Земеделие е свързан в различна степен с всички останали сектори, поради което, както деградационните процеси, така и мерките за тяхното ограничаване и преодоляване, са непосредствено свързани с тях. Продължителното прилагане на традиционни земеделски практики в България е довело до оформянето на големи територии заети от полустествени тревни съобщества с висока природна стойност.

Тяхното запазване в бъдеще, както и на биоразнообразието в тях зависи от съхраняването на традиционните практики за ползване на земите. Това включва: продължаване на традиционните практики на отглеждане и паша на животни; сенокос от ливадите за осигуряване на храна за животните през зимата; периодично премахване на нежеланата растителност от пасищата и ливадите.

Определяне на минимални параметри за плътност на животните и/или подходящи режими

Национален стандарт 4.1:

Земеделски стопани, ползващи постоянно затревени площи (пасища и ливади), са длъжни да поддържат минимална гъстота от 0,15 животински единици на хектар (ЖЕ/ха) или да извършват минимум 1 коситба годишно.

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надгряждане на Национален стандарт 4.1:

Връзката земя - животни е двупосочна. Плодородната и екологично чиста земя, добре поддържаните пасища и ливади осигуряват нормално изхранване на животните, а следователно и висококачествена животинска продукция. От животинските отпадъци се получава висококачествен органичен тор, който подобрява почвеното плодородие, а то осигурява необходимата храна за животните.

Пасищно и оборно-пасищно отглеждане на животните

При оборно - пасищното отглеждане животните през деня са на пасището, а през вечерта - в оборите. При този тип на отглеждане торта се отделя в по-голямата си част по пътя и по този начин се губи и води до замърсяване, а една част остава на пасището. При пасищното отглеждане животните прекарват около 6 месеца на пасището и толкова в

оборотите. Цялото количество тор, отделени през деня остава по пасището, а през нощта се натрупва в мястото на лагеруване. Използването на пасищата е системно и безсистемно (свободно). При системната паша се прилага парцелния принцип на паша, при който отделните парцели се изпасват последователно през 5- 6 дни. Връщането към изпасаните парцели стават след 3 до 6 месеца, през което време тревостоя се възстановява и се извършва биологическо самоочистване.

Рационално и щадящо използване на ливадите и пасищата

Ливадите могат да се използват за паша на селскостопанските животни, но този процес трябва строго да се контролира и регулира: височината на растенията при паша да е съобразена с типа на пасищата, вида на животните, почвено-климатичните условия и сезона; дадена площ да се изпасва за не повече от 4 - 6 дни от говеда и 6 - 8 дни от овце; да се осигурява

необходимото време за покой и израстване на тревите, който е различен за различните сезони и зависи от типа на тревостоите и почвено- климатичните условия; броят на животните на единица площ да е съобразен с продуктивните възможности на пасищата и с вида на животните. През пролетта пашата да започва, когато пасищата са добре просъхнали, а през есента да се прекратява около месец преди настъп-ване на трайните застудявания, за да израснат тревите и се подготвят за успешно презимуване. Грижите за пасищата да не са епизодични.

Какво е животинска единица (ЖЕ)?

ЖЕ е условна единица/ коефициент за приравняване на гъстотата (броя) на животни на единица фуражна площ,

използвана за изхранването им. Броят на различните видове и категориите животни се превръщат в ЖЕ, както следва:

а) един кон над 6-месечна възраст, един бивол и едно говедо (включително крава с бозаещо теле) над двегодишна възраст се равнява на една ЖЕ;

б) говедо от 6 месеца до 2 години се равнява на 0,6 ЖЕ;

в) една овца или една коза се равнява на 0,15 ЖЕ;

г) една свиня за развъждане над 50 кг се равнява на 0,5 ЖЕ.

Опазване, поддържане и предотвратяване влошаване състоянието на постоянните пасища

Национален стандарт 4.2:

Задължително е постоянните пасища и ливади да се почистват от нежелана храстовидна растителност. Да се провежда борба с агресивни и устойчиви растителни видове - орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), чемерика (*Veratrum spp.*), айлант (*Ailanthus altissima*), аморфа (*Amorpha fruticosa*) и къпина (*Rubus fruticosus*).

За земеделски земи (затревени площи) с висока природна стойност, земите попадащи в националната екологична мрежа Натура 2000 и защитените територии, в зависимост от завареното положение на ливадата или пасището се разрешава да се оставят мозаечно разположени единични или групи дървета храсти и/или синори, до 25% от общата затревена площ.

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 4.2:

Поради неправилната им експлоатация ливадите и пасищата губят от своите качества и не могат да изпълняват функциите на пълноценен фураж. Неравномерното изпасване и утъпкване на тревите води до ликвидиране на тревната покривка, което е предпоставка за развитие на ерозионни процеси на почвата и намаляване на С намаляването на броя на животните, с изтеглянето им от естествените планински пасища на Странджа, Стара планина, Средна гора и Родопите, настъпва и деградация на тревните терени. Увеличават се вредни, полупаразитни или паразитни растения, някои от които са отровни. На големи територии се разпространява неподходящи за паша растителни видове като орлова папрат, очанка, хвойна, чемерика, есенен минзухар, различни видове от сем. лютикови, храсти и др.

Борба с плевелите и вредната растителност

Води се диференцирано, съобразно състава на плевелите. Извършва се механично или с химични средства. За предпазване на животните от отравяне с хербициди трябва строго да се спазва карантинния срок, като пашата трябва да се преустановява най-малко за 14 дни.

Орлова папрат

Многогодишно растение с едри листа, дълги 40-400 см, 2-3 пъти перести, кожести, на дълга дръжка, равна на петурата или по-дълга, голи или в основата си влакнести. Коренището дълго, пълзящо. Широко разпространена е в цялата страна от морското равнище до високопланинския пояс, особено по сечища, пожарища, поляни и гори. Отровни за животните са

само листата. Папратовите райони в ливадите и пасищата трябва да се унищожават чрез ежегодно окосяване или като се прилагат подходящи хербициди. (Виж “Насоки за борба с орловата папрат” на адрес: www.mzh.government.bg)

Животните да не се хранят със силаж или сено, съдържащи над 2 % орлова папрат.

Чемерика

Различните видове чемерика причиняват отравяния при животните. Те са многогодишни растения, които се срещат по влажните ливади в планинския и предпланинския пояс.

Унищожаването на чемериката по пасищата и ливадите става чрез косене, като за целта в три последователни години се коси през пролетта, когато надземната част на чемериката израсне на височина 20-30 см.

Желателно е да се избягва пускането на млади животни на паша рано през пролетта в местност, където има наличие на чемерика.

Айлант (*Ailanthus altissima*) известно още като райско или небесно дърво (tree of heaven), у нас като айлантус, китайски орех, див орех, е едно от най-разпространените дървета в света. За разлика от другите представители на рода си, този вид може да живее и при температури, различни от тези на тропиците. Обикновено дърветата достигат до 15 метра височина и рядко могат да живеят повече от 50 години. Естествено видът се среща в повечето провинции на Китай, а подвидове има в северната част на полуостров Корея и остров Тайван. Има способност бързо да колонизира територии с нарушения на природната среда. Освен това видът налага силен

натиск над другите видове, отделяйки алелопатични вещества-химически активни вещества, които възпрепятстват развитието на конкурентни видове. Разпространен е почти повсеместно в умерените и тропичните ширини. Отстранява се много трудно.

Аморфа (*Amorpha fruticosa*)

Храст, висок до 2 м. Произхожда от източните части на Северна Америка, но у нас отдавна се отглежда като парково храстче из цялата страна и подивяло. Тя понася много добре както продължителни засушавания, така и заливания. Цъфти изобилно на слънчеви места продължително от юни до август. Отличава се с тънките си прави клонки, текоперестите си листа, съставени от 11 до 25 елиптично овални листчета. Цветовете са дребни, пурпурновиолетови, със златистожълти тичинки. Те са събрани в гъсти изправени съцветия-метлици.

Към почвените условия аморфата е невзискателна. Изключително агресивно растение, което е заело големи области в някои части на страната. Борбата с него се извежда много трудно.

Поддържане на полуестествените тревни площи чрез традиционните земеделски практики (паша и/или косене)

Основното предназначение на ливадите е да осигуряват висококачествено сено, което е незаменима храна за преживните животни и конете през зимния период. За получаване на качествено сено от ливадите следва да се познават и спазват няколко условия, едно от които е точно определяне на момента на коситбата. Поради голямото видово разнообразие, при определяне на най-подходящия момент се има пред вид фазата

на развитие на преобладаващия вид житна трева, от началото до пълния цъфтеж на преобладаващия вид трева. Късната коситба на ливадите влияе неблагоприятно върху добива и качеството на сеното. При закъсняване с коситбата плевелните видове се осеменят и променят ботаническият състав на тревостоя. Важно е да се определи точно и височината на коситбата (оптималната височина на среза е 5-6 см). Ефективно е въвеждането на сенокосооборот, което изисква определянето на участъци, които да се косят по различно време.

Повърхностно подобряване на терена

Извършва се върху съществуващия тревостой, без той да се разрушава и включва: почистване от храсти, камъни, вредни плевели и др.; подравняване на площта от къртичини, мравуняци, коловози, пороища; отводняване на преовлажнени и заливани площи, с което се отстраняват условията за развитие на кисели треви, неподходящи за паша. Отводняване се налага както в равнинните, така и в предпланинските и планинските ливади и пасища.

Подобряване на естествените ливади и пасища чрез оптимизиране на минералното торене

Те са силно отзивчиви на торене. Реагират на торене с азот, фосфор и калий, а при определени случаи се нуждаят от торене с микроелементи. Разумното и оптимално торене освен, че подобрява добива и хранителната стойност, подобрява и ботаническият състав на тревостоя. При установено киселяване на почвите се налага варуване. Препоръчва се диференцирано торене в зависимост от надморската височина, респ. ботаническият състав.

Препоръчителни са следните норми за торене:

- за виокопланинския пояс - N 8-10; P 6-8; K 4-6;
- за планинския пояс - N 6-8; P 6-8; K 3-6;
- за предпланинския - N 4-6; P 4-6; K 3-6 .

Всички норми са в активно вещество кг/дка.

Органично торене на естествените ливади и пасища

Тревната растителност в ливадите и пасищата е отзивчива на торене с органични торове. Добре разложеният (угнил) оборски тор се използва в количества 2-4 т/дка. При равни терени разхвърлянето му се извършва през есента, а при наклонени площи - рано напролет, но след топенето на снеговете, за да не се изнесе.

Подсяване на деградирали ливади и пасища

Оределите ливади и пасища, с основно тревно покритие на почвата до 50%, трябва да се подсяват. Препоръчва се да се извършва със специални редосеялки за директно подсяване, без разораване на чима. То се извършва през есента - в планински условия - в началото на септември, а в равнинните - през октомври. Така се създава възможност за намаляване на конкуренцията между тревите от стария чим и подсетите растения.

Запазване на особеностите (елементите) на ландшафта

Национален стандарт 4.3:

Задължително е да се запазват съществуващите полски граници (синори) в блока на земеделското стопанство и/или земеделския парцел.

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 4.3:

Едни от най-ценните екосистеми в България са част от селскостопанските ландшафти. Те съществуват в резултат на устойчиви земеделски практики, прилагани столетия наред. Големи територии, заети от полуестествени тревни съобщества, приютяват видове и местообитания от национална, европейска и световна конзервационна значимост.

Те включват земеделски земи с висока конзервационна

стойност като планински пасища и ливади, крайречни влажни зони, крайбрежни дюни с тревна растителност, повечето от които са извън защитените територии. Голяма част от тези екосистеми се поддържат главно чрез екстензивно селско стопанство-паша на домашни животни и/или сенокос. Повечето от тях са разположени в непосредствена близост до обработваеми земи и пряко или непряко са повлияни от интензивни селскостопански дейности.

Полските граници (синори) обикновено са покрити с треви, дървета и храсти. Те често следват хоризонталите (топографията на терена) и осигуряват ефективна защита от ерозия. Агроекологичните практики, отнасящи се до създаване, възстановяване и поддържане на синорите допринасят за поддържането на специфичните характеристики на ландшафта и съхраняват традиционния облик на селските райони.

Синорите са също важен елемент на ландшафта като местообитание на много животински и растителни видове и осъществяват по естествен начин връзките между различните хабитати.

Предотвратяване влошаването на състоянието на местообитанията посредством избягване на навлизането/израстването на нежелана растителност върху земеделски земи

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 4.4:

В резултат на рязкото намаляване на броя на животните през 90-те години и ниските цени на млякото и месото, много от пасищата с висока природна стойност са изоставени и недоизпасвани.

Успоредно с това е прекратено и косенето на ливадите, което води до появата на по-агресивни тревни видове, храсти и дървета.

Храстите и дърветата се появяват вследствие на неконтролируемо раз-пространение или при съществуване на гора в близост до затревените площи.

Гората постепенно се разпространява от края към средата на площта. Това не трябва да се допуска!

V-та ГРУПА

Въпрос:

1. Опазване и управление на водите

Изискване:

Земеделските стопани трябва да спазват разрешителните процедури за ползване на вода

Земеделски стопани следва да вземат предварително разрешение за ползване на води за напояване от оторизираните органи.

Национален стандарт 5.1:

При използване на вода за напояване, земеделския стопанин трябва да притежава съответния документ за право на ползване (разрешително, договор и др.)

§ Обосновка и препоръки за изпълнение и надграждане на Национален стандарт 5.1:

За целта следва да се обърнете към съответния териториален офис на басейнова дирекция за да получите точна информация за конкретния случай. Разрешителните режими за водовземане и ползване на водни обекти нормативно са регламентирани в Закона за водите, чл. 52 (изм. ДВ. бр.61 от 6 Август 2010г).

Министърът на околната среда и водите издава разрешителни само за комплексните и значими язовири. Във всички останали случаи на водовземане и ползване на водни обекти, разрешителни се издават от директорите на четирите басейнови дирекции, с изключение на:

- водовземане и ползване на водите на общинските

язовири (язовири, микроязовири и минерални води - публична общинска собственост, както и от находища на минерални води- изключителна държавна собственост, които могат да бъдат предоставени безвъзмездно за управление и ползване от общините след края на януари 2011 г.) - разрешителни се издават от **кмета на общината след решение на общинския съвет**

- за ползване на воден обект за изземване на наносни отложения от река Дунав - от изпълнителния директор на Агенцията за проучване и поддържане на река Дунав.

ВРЪЗКИ С ОФИСИТЕ НА НССЗ

БЛАГОЕВГРАД 2709 ул. "Иван Михайлов" 49, вх. А, ет. 2, п.к. 352, сл. тел.: 073/ 88 20 19 e-mail: blagoevgrad.m@naas.government.bg
БУРГАС 8000 ул. "Фердинандова" 3, ет. 5; сл. тел.: 056/ 841 435 e-mail: burgas.mnaas.government.bg
ВАРНА 9000 ул. "Ал. Константинов" 17, ет. 1, ст. 3; сл.тел.: 052/ 602 228 e-mail: varna.m@naas.government.bg
ВЕЛИКО ТЪРНОВО 5000 Обл. управа, пл. "Център" 2, бл. 2, ет. 1, ст. 104 и 105, ; сл. тел.: 062/ 638 831 e-mail: veliko_turnovo.m@naas.government.bg
ВИДИН 3700 ул. "Рибарска" 12, ст. 38; сл. тел.: 094/ 606 455 e-mail: vidin.m@naas.government.bg
ВРАЦА 3000 бул. "Хр. Ботев" 78, ет. 4, офис 403; сл. тел.: 092 / 661 361 e-mail: vratz.m@naas.government.bg
ГАБРОВО 5300 ул. "Брянска" 30, ет. 4, ст. 1; сл. тел.: 066/ 807 041 e-mail: gabrovo.m@naas.government.bg
ДОБРИЧ 9300 ул. "Независимост" 5, ст. 106; сл. тел.: 058/ 604 196 e-mail: dobrich.m@naas.government.bg
КЪРДЖАЛИ 6600 КОС, ул. "Миньорска" 1, РЦНПО; сл. тел.: 0361/ 6 23 64 e-mail: kurdjali.m@naas.government.bg
КЮСТЕНДИЛ 2500 ул. "Македония" № 2, Дом на науката и техниката, ет. 6, ПК 232; сл. тел.: 078 / 55 12 95; e-mail: kyustendil.m@naas.government.bg
ЛОВЕЧ 5500 ул. "Търговска" 24, Дом "Преслав", ет. 3; сл. тел.: 068/ 62 47 95 e-mail: lovech.m@naas.government.bg
МОНТАНА 3400 СЦЖ, ул. "Монтана" 24, кв. Младост 2, п.к. 373; сл. тел.: 096/ 305 722 e-mail: montana.m@naas.government.bg
ПАЗАРДЖИК 4400 Цар Симеон 23; сл. тел.: 034/ 440 866 e-mail: pazardjik.m@naas.government.bg

ПЕРНИК 2300

Площад "Кракра" 1, Синдикален дом, ст. 304, п.к. 82; сл. тел.: 076/ 602 932
е-mail: pernik.m@naas.government.bg

ПЛЕВЕН 5800

ул. "Басил Левски" 1, ет. 3, ст. 312; сл. тел.: 064/ 804 364
е-mail: pleven.m@naas.government.bg

ПЛОВДИВ 4000

бул. "Марица" 122, ет. 1, ст. 10; сл. тел. 032/ 626 756
е-mail: plovdiv.m@naas.government.bg

РАЗГРАД 7200

ул. "Осъм" 4, Студентско общежитие, ет. 2, ст. 209, 212, п.к. 17;
сл. тел.: 084/ 661 075; е-mail: razgrad.m@naas.government.bg

РУСЕ 7000

Площад "Свобода" 6, ет. 6, ст. 613, п.к. 505; сл. тел.: 082/ 820 084
е-mail: rousse.m@naas.government.bg

СИЛИСТРА 7500

ул. "Христо Смирненски" 2, ет. 4, ст. 23, п.к. 285; сл. тел.: 086/ 820 306
е-mail: silistra.m@naas.government.bg

СЛИВЕН 8802

ул. "Цар Освободител" 1, ст. 54, 55, п.к. 58; сл. тел.: 044/ 662 604
е-mail: sliven.m@naas.government.bg

СМОЛЯН 4700

бул. "България" 14, ет. 5, ст. 505, п.к.125; сл. тел.: 0301/ 6 26 31
е-mail: smolian.m@naas.government.bg

СОФИЯ – офис

бул. "Витоша" 6 и Шоце „Банкя“ 7; сл. тел.: 02/ 980 24 77, 02/ 810 0975
е-mail: sofia-grad@naas.government.bg; sofia_oblast.m@naas.government.bg

СТАРА ЗАГОРА 6000

бул."Цар Симеон-Велики" № 108, ет. 10, ст. 7 и 8, п.к. 67; сл. тел.: 042/ 601 903
е-mail: stara_zagora.m@naas.government.bg

ТЪРГОВИЩЕ 7700

ул. "Иван Вазов" №1, ет. 2, п.к 18; сл. тел.: 0601/ 6 17 78
е-mail: turgovishte.m@naas.government.bg

ХАСКОВО 6300

ул. "Ивайло" 1, ет. 2, ст.: 207, 208; сл. тел.: 038/ 664 221
е-mail: haskovo.m@naas.government.bg

ШУМЕН 9703

ул."Цар Освободител" 99, ет.1; сл. тел.: 054/ 833 164
е-mail: shumen.m@naas.government.bg

ЯМБОЛ 8600

ул. "Жорж Папазов" 9, ет. 5, ст. 10, п.к. 325; сл. тел.: 046/ 661 769
е-mail: yambol.m@naas.government.bg

**Национална служба за
съвети в земеделието
София, 1331
ул. Шосе Банкя No.7
тел. 02 / 8 100 988
факс 02 / 8 100 992
e-mail: office@naas.government.bg
www.naas.government.bg**

**Настоящата брошура се издава от НССЗ
в рамките на проект BUL/001/07
„Установяване на минимални стандарти за добро
земеделско и екологично състояние в България**